

Over Grunnen en 't Grunnegers

deur Be Kuipers

Leste tien joar van mien waarksoame leven, dat nou alweer n zetje veurbie is, wer mien waarkgebied ienains veul groder van Noord-Nederland tot Midden- en Zuud-Nederland vanwege n fusie van t bedrief doar ik waarkte. Ik zat ien dij tied veul ien auto en ree zo'n 65.000 kilometer ien t joar. Dat hil ook ien dat ik veul nije collegoa's en ook nije contacten bie aander bedrieven kreeg. n Poar dingen bennen mie doarbie opvalen, bekeken vanoet mien Grunneger perspectief.

t Algemaine beeld ien Nederland over Grunnegers is: ze bennen stief en proaten Nederlands mit n swoar accent. Às ze dat al doun, want mainstied proaten ze n onverstoanbaar dialect. De ae ien: het paerd loopt voor de waeg'n, is typisch veur Nederlands proatende Grunnegers. Mor ook t zogenoamde knaauwen bie waarkwoorden en meervoudsvörmen dij op -en aindegen is hail berucht. Traauwens, mit accent proaten komt hoast ien ale regio's veur. Mor den hait dat gezellig of oorspronkelk, benoam ien Broabant en Limburg. Ook ien Randstad proaten ze mit accent: t Amsterdams, Hoags en t Utrechts vienden veul mensen mooi. Dat komt mit vandoan dat caberetiers as Tienieke Schouten (Utrechts), Van Kooten en de Bie (Jacobse en Van Es) en Harrie Jekkers (ook Hoags) heur oetdrukten ien heur stadsdialect, doar veul mensen om laggen mouten. Ook ien veul tv-series komen plat-Amsterdams proatende mensen veur. Dat het t aanzain van dij stadsdialecten oardeg verhoogd.

Der is n groot verschil ien aanzain bie de gemidelde Nederlander over de verschilnde toalen, dialecten en accenten. Dat verschil zit hom benoam ien n moatschappelk oordail en is slim persoonlek, subjectief zeg mor. Amsterdams is 'leuk' en t Grunnegers is 'lelijk'. Woarom? Nou, gewoon om toch. (Om toch is gain reden, wel van trappen vaalt is gaauw beneden, zeden ze bie ons thoes vrouger.) Op dit stuk bestaat ter gain objectieve woarheid, alleneg mor ideeën van mensen. Ik heb wel ais pebaaierd om mensen tot aander gedachten te brengen mit argumenten, mor t hulp niks: "Toch vind ik het Gronings gewoon een lelijke taal, sorry." Wie zellen der mit leven mouten, t is nait aans.

Mor elke taal het zien aigen wetmoategheden, grammatica en oetdrukkens, ook t Grunnegers, t Vrais, Saksiese toalen en t Limburgs. Toalkundegen proaten daarom ook nait van 'dialect', omdat ter feidelk gain principieel onderschaaid is tusser toalen. Zai hebben t over 'streektaal'. Der bennen netuurlek wel veul verschillen tusser toalen, mor dat is der nou net zo mooi aan.

Behaalve dat veul Nederlanders t Grunnegers n lelke taal vienden, denk ik dat ook veul Grunnegers zulf n groot minderweersdeghaidscomplex hebben over heur taal. Wie, Grunnegers, vonden aiwenlaank - en nög - dat onze taal minder weerd is as t Nederlands of alderdeegs as t Vrais. Toch bennen dat apmoal veuroordailen, ook van onszulf, want over smoak vaalt nait te twisten. Dat veuroordail het zien oorsprong volgens mie ien n soort superioriteitsgevuil. Holland is beder en staat hoger as Grunnen of Limburg of Twente. t Centrum van economische en politieke macht zit ook ja al aiwen ien de Randstad.

Ik ken een vraauw dij op t Hogeland opgruid is en doar t onvervalste Hogelandster Grunnegers leerd het en dat ook overaal en aaltied bezegde. Ze schoamde heur der nait veur, was der juist groots op. Loader ging ze noar Haarlem te wonen, traauwde der en kreeg doar drij kiender. Noa heur schaaiden kwam ze weerom ien pervinzie Grunnen. Heur kiender proaten ienderdoad vrij perfect Nederlands, t zogenoamde Hooghaarlemmerdijks. Toch vient ze t nou schane dat taal van heur kiender 'besmet' wordt mit woorden, accenten en oetdrukkens oet t Grunnegers dij heur kiender oplopen op stroat en op schoul. Dat vient ze toch "...zó lelijk."

Mensen zeggen dat t Grunnegers haard en vraid klinkt, mor as n Engelsman zegt: It's a quiet night, klinkt dat hoast netzo as: k Wait t nait, ien t Grunnegers. t Engels staat bie veul mensen n treeke hóger as t Nederlands, zeg mor gerust n grode tree! Wat dat aangait verschillen Nederlanders nait van Grunnegers, ze vienden heur aigen taal op heur beurt ook minder weerd.

Veur veul en benoam nije begrippen, dingen of zoaken, ien reclame en ook ien t bedrijfsleven worden voak Engelse oetdrukkens en woorden bruukt. Gebrek aan toalkundige creativiteit, iendruk wekken willen, gain besef van de weerde van aigen taal hebben? Of is t zulfde minderweerdeghaidscomplex, doar ik t eerder over haar. Engelstoalegen, en benoam Amerikoanen, bennen ja ook beder as wie, Nederlanders. Amerikoa was tot veur kort nummer ain ien wereld op hoast ale terrainen en ale nije dingen kwamen altied oet Amerikoa.

Grunnegers sloeken aan t eind van n woord t onbeklemtoonde -en ien: loop'm en dat soort woorden. Dat doun traauwens ook Zeeuwen, Vloamingen en benoam Duutsers. Angela Merkel knaauwt ter ien Bondsdag en op bezuik bie boetenlandse regeringslaaiders flink op lös. Gainain dij der wat van zegt, meschain omdat zai de machtigste vraauw van de wereld is? Of omdat Duutslan economisch veul staarker is as Nederland?

Veureg joar zag ik op tv ien t programma 'Boer zoekt Vrouw' dat presentatrice ofraaisde noar t uterste noorden van Grunnen, bie Eemshoaven om doar n kandidoad op te zuiken. "Het was een lange reis..." vanof Amsterdam, noar ze zee en zai von t doar "...nargeestig". Mor n raais noar n vekaanzieadres ien Frankriek wordt deur veul 'Hollanders' as nog nait haalf zo ver beleefd as van Amsterdam noar Eemshoaven. Tja...

Mensen ien Randstad hebben t aaltied over t 'hoge noorden'. Zai denken den meschain wel aan IJsland, Spitsbergen, Nova Zembla of Moermansk. Beelden dij doar bie heuren loaten heur din vanzulf ook makkelk roaden: ainzoame, lege vlakten, allernoaste kold, metershoge snij en primitieve ienboorlingen dij onverstoanbaar proaten, om mor ais wat te nuimen.

Ofstand Randstad - Noorden is van n onmetelikhaid dij mensen ien t Westen oetroupen dut van: "Moet je nog hélemaal naar Groningen?" Vergeliek dat ais mit ofstanden ien Frankriek en Duutslan. n Gemiddelde Duutse zoakenman draait zien haand nait om veur de ofstand Hamburg - München en n Fransoos schrikt nait van Parijs - Marseille. Is t joe traauwens wel ais opvalen dat ofstand Grunnen - Amsterdam veul korter is as Amsterdam - Grunnen? Subjectief of nait, t gevuil bie mensen ien Randstad dat t noorden van ons land hail ver vot is, is gewoon n feit. En den te bedenken dat Nederland ain van de klaainere landen van Europa is...

Nog n moal de bekende veuroordailen. Noordelingen, Vraizen veurop, bennen stug en stoens, ongastvrij en aigenwies. Ze proaten n onverstoanbaar dialect, doarvan Vraizen t veur nkander kregen hebben dat t de twijde taal van Nederland worden is. Belaggelk! n Kwestie van ienvlound hebben en goud lobbyen ien n Hoag. Vraizen melken allenneg mor koiën, of waarken op melkfabriek. Drenten bestoan oet törf, jenever en achterdocht. Mit Broabanders en Limburgers kin je goud feestvieren. Twentenoaren hebben wel n mooie haimcultuur, mor ze proaten ook mit n dik accent: 'Hengeloe' en 'Enschedeie'. Maastricht is nog betrekkelk dicht bie Randstad. Achter Zwolle is wereld dichtplakt mit kranten. As bie t weerbericht op tv sproken wordt van 'het noorden', bedoulen ze Texel en kop van Noord-Holland, Grunnen hait 'het uiterste noordoosten'. Woar n klain land groot ien wezen kin.

Ik heb n hail aander ervoaren. Achter Zwolle, mor den veur mie aander kaant op, wordt t n stuk drokker en voller ien wereld. Veul dörpen en steden klontern aan nkander en open roemte sliht dicht deur enorme oetbraaidensplannen, vrezelk lelke iendustrieterrainen en grode megastallen. Wat dat aangait is rieden op n autosnelweg langnait altied aangenoam. Echte netuur is der hoast nait meer, of om met de dichter J.C. Bloem te spreken: "Wat is natuur nog in dit land, een stukje bos ter grootte van een krant." Maastricht is hail ver vot, mor naauw ien ain dag te beraizen, zeker as je der ook nog wat doun willen. As je ien Broabant en Noord-Limburg op n willekeurege parkeerplaats laangs snelweg oet auto stappen roek je overaal de benaauwde stank van swienestront. Ik vuil mie verwant aan t Twents, veul oetdrukkens herken ik. Wel zeggen ze doar joa joa..., as ze nee bedoulen. Regionoale cultuur ien t aalgemain liekt ien rap tempo te verswienen en op te goan ien n soort van standoard cultuur. Schane.

Veur mien waark mos ik regelmoateg veur overleg noar Den Bosch en Eindhoven. Ik kon aan de slim hiërarchische verholdings doar, benoam ien ambtenoarenstad Den Bosch, wel

vernemen dat wie hier ien t noorden op heur veur liggen wat snelhaid van waarken aangait, de veul lözzere menaair van omgoan mit nkander en veul minder procedures. Ik docht dat juist dij gemoedelke carnavalsvierders doar n ontspannen waarkklimoat haren mit jovioale collegoa's. Mor nee, t gaait ter doar veul formeler en ambteleker tou as bie ons ien t noorden.

As ik van n laange raais weer thoes kom, oet auto stap en oetaindelk bie mie achter t hoes stoa, vaalt haile wereld van mie òf en hoal ik ontspannen oadem. Wat n rust en wat is t hier lekker stil! Haildaal ien t uterste noordoosten van Nederland. En dat wil ik aigelk ook wel zo holden.

Sinds 1 juli Groninger verhalen online

De Groninger verhalen van Bé Kuipers staan sinds 1 juli 2012 'los' online via:

 www.contactblad.info/groningerverhalen.html
